

Algemene muziektheorie

A-examen

Samenstelling: Hans Buld
Hans Hilgerink
Rob Holleman

Inhoud

1	Noten en notenbalken	3
2	Sleutels	4
4	De maat	6
5	Maatsoorten	6
6	De opmaat	7
7	Tempo	8
8	Verlenging van noten	8
9	Articulatie	9
10	Dynamiek	9
11	Toonladders	10
12	Kruizen, mollen en herstellingstekens	11
13	Intervallen	12
14	Tekens en afkortingen	13
15	Proefexamens	14

1 Noten en notenbalken

Muziek bestaat uit klanken, voortgebracht door de stem of met behulp van een instrument.

Wanneer deze klanken een bepaalde, duidelijk te horen hoogte hebben, dan spreken we van een toon. Een toon kun je nazingen.

Is de hoogte niet precies vast te stellen dan spreken we van geruis (bijv: bij een slag op een trom). Geruis kun je niet nazingen.

De tonen kunnen we noteren met behulp van

noten en een notenbalk.

Als namen voor de noten gebruiken we de eerste 7 letters van het alfabet:

A B C D E F G

De notenbalk bestaat uit 5 evenwijdige lijnen, die van onder naar boven worden geteld.

De onderste lijn noemen we dus de 1e lijn.

De noten kunnen niet alleen op de lijn genoteerd worden, maar ook tussen, onder en boven de lijnen.

Buiten de balk gebruiken we hulplijntjes.

2 Sleutels

Om te weten hoe een noot op de notenbalk heet hebben we aan het begin van de notenbalk nog een muzieksleutel nodig.

Een muzieksleutel geeft aan welke naam de noot krijgt en op welke lijn deze noot ligt.

De onderste lijn is de eerste lijn.

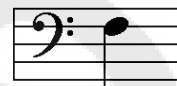
We gebruiken de G-sleutel die we ook wel viool-sleutel noemen meest al voor de hoge tonen. De noot op de 2e lijn is de 'G'.

Instrumenten die in de G-sleutel lezen zijn o.a.: blokfluit, viool, hobo, gitaar...

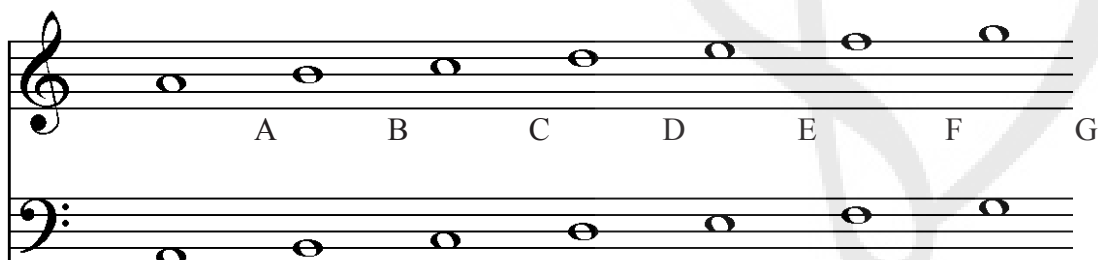

We gebruiken de F-sleutel die we ook wel bas-sleutel noemen meestal voor de lage tonen. De noot op de 4e lijn is de 'F'.

Instrumenten die in de F-sleutel lezen zijn o.a.: cello, fagot, contrabas, tuba

Hieronder zie je een voorbeeld van noten in de G-sleutel en in de F-sleutel.

3 Noten en rusten

Noten geven niet alleen de hoogte van de toon aan, maar ook de lengte in tijd (hoeveel tellen). **a**

In de muziek noemen we dit de notenwaarde. **a**

Op plaatsen waar we geen toon willen horen zetten we een rustteken.

Noten + rusten moeten altijd het totaal aantal tellen van de maatsoort aangeven.

Een hele noot		duurt even lang als een hele rust	
Een halve noot		duurt even lang als een halve rust	
Een kwart noot		duurt even lang als een kwart rust	
Een achtste noot		duurt even lang als een achtste rust	
Een zestiende noot		duurt even lang als een zestiende rust	

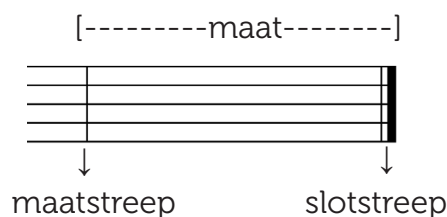
In het voorbeeld hieronder zie je alle noten en rusten staan die je moet kennen. De som van noten + rusten is in iedere maat steeds 4 tellen.

4 De maat

Een muziekstuk wordt voor de duidelijkheid onderverdeeld in kleine stukjes. Één zo'n stukje noemen we een maat. In het muziekschrift geven we de maat aan met verticale lijnen door de notenbalk. Deze lijnen noemen we maatstrepen.

Achter de laatste maatstreep van een muziekstuk wordt een extra dikke streep gezet. We noemen dit de slotstreep.

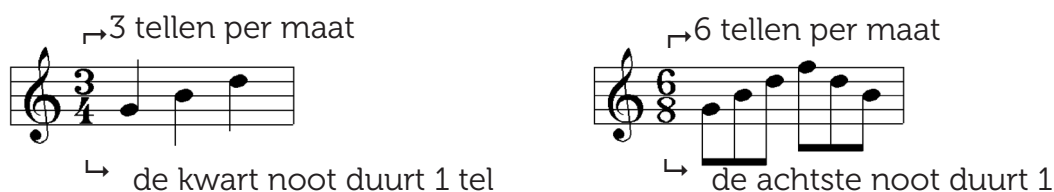

5 Maatsoorten

Aan het begin van een muziekstuk wordt aangegeven hoeveel tellen een maat duurt. Dit wordt aangegeven door het maatteken. Het maatteken bestaat uit 2 cijfers die boven elkaar staan.

- Het bovenste getal geeft het aantal tellen per maat aan.
- Het onderste getal geeft aan welke notenwaarde één tel duurt.

Bijvoorbeeld:

Er zijn 2 groepen maatsoorten:

1. Enkelvoudige maatsoorten

2. Samengestelde maatsoorten

Enkelvoudige maatsoorten zijn maatsoorten met 1 accent. Dit accent zit op de eerste tel. Deze maatsoorten hebben als bovenste getal een 2 of een 3.

Samengestelde maatsoorten zijn maatsoorten met 2 of meerdere accenten, met een hoofdaccent op de eerste tel en één of meerdere nevenaccenten. Deze maatsoorten hebben als bovenste getal een 4 of meer.

Enkelvoudige en samenstelde maatsoorten kunnen tweedelig of driedelig zijn.

Enkelvoudige maatsoorten zijn 2-delig als het bovenste getal een 2 is. Bijv: $\frac{2}{2}$ $\frac{2}{4}$ $\frac{2}{8}$

Wanneer het bovenste getal een 3 is zijn ze 3-delig. Bijv: $\frac{3}{2}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{3}{8}$

Samenstelde maatsoorten zijn 2-delig als ze 2 accenten hebben: een hoofdaccent en een nevenaccent.

Bijv: $\frac{4}{4}$ $\frac{6}{8}$

Samenstelde maatsoorten zijn 3-delig als ze 3 accenten hebben: een hoofdaccent en 2 nevenaccenten.

Bijv: $\frac{9}{8}$

Soms bestaat het maatteken niet uit cijfers maar uit andere tekens.

$\text{C} = \frac{4}{4}$ maat 4 tellen in de maat en de kwart noot duurt 1 tel

$\text{C} = \frac{2}{2}$ maat 2 tellen in de maat en de halve noot duurt 1 tel
(deze maatsoort wordt ook wel alla breve of doorgesneden maat genoemd)

6 De opmaat

Soms begint een stuk al vóór de eerste tel als een aanloopje naar de eerste maat. Denk maar aan "Zie ginds komt de stoomboot". We spreken dan van een opmaat. Als je de opmaat en de laatste maat bij elkaar optelt krijg je het aantal tellen van de maatsoort.

↑
De opmaat

7 Tempo

Er zijn vijf hoofdgroepen.

Zeer langzaam:	largo	- breed
	lento	- slepend
	adagio	- langzaam met uitdrukking
Matig langzaam:	andante	- rustig
	andantino	- tamelijk rustig
Matig snel:	allegretto	- tamelijk vrolijk
	moderato	- matig
Snel:	allegro	- snel, levendig
Zeer snel:	vivace	- levendig
	presto	- zeer snel

Woorden die vertragingen of versnellingen aangeven:

rallentando (rall.)	- geleidelijk langzamer worden
ritenuto (rit.)	- plotseling vertragen
a tempo	- terug naar het voorgaande tempo

8 Verlenging van noten

1. Een punt achter de noot

Een punt achter een noot verlengt deze met de helft van de waarde. Oftewel hij wordt de helft langer. Dit geldt ook voor de rust.

Deze (halve noot) duurt bijvoorbeeld 2 tellen.

De (halve noot met punt) duurt dan 3 tellen.

2. Twee punten achter de noot

Soms zien we wel eens 2 punten achter een noot of rust staan. De 2e punt verlengt dan nog eens de eerste punt met de helft van de waarde.

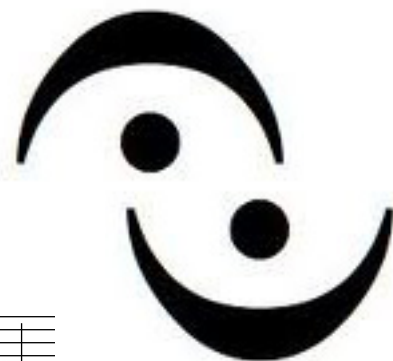
Deze (kwart noot) duurt bijvoorbeeld 2 tellen.

De (kwart noot met 2 punten) duurt dan $2+1+1/2 = 3\frac{1}{2}$ tel.

3. Fermate

Een fermate () boven een noot verlengt die noot. Hoeveel langer hangt af van het tempo en karakter van het stuk en je eigen inzicht. In een orkest houden we de noot aan tot de dirigent afslaat.

4. Overbinden van dezelfde noot

9 Articulatie

Met articulatie wordt in de muziek bedoeld: de manier waarop je de noten speelt.

Staccato = los van elkaar of kort gespeeld. De tonen worden gespeeld alsof er tussen de noten een kleine rust staat. Staccato wordt aangegeven met punten onder of boven de noten.

Legato = gebonden of aan elkaar gespeeld. Legato wordt aangegeven door een boog onder of boven de noten.

Portato = breed spelen, maar niet gebonden.

Portato kan op 2 manieren worden aangegeven:

1. door een boog en punten boven of onder de noot.

2. door horizontale streepjes (wordt ook wel tenuto genoemd)

Marcato = iedere toon wordt benadrukt; de toon een accent geven.

10 Dynamiek

In de muziek verstaan we onder dynamiek het verschil in klanksterkte.

We onderscheiden

- stabiele dynamiek; de toonsterkte blijft steeds gelijk tot er een ander teken verschijnt.
- overgangsdynamiek; de toonsterkte verandert tot er een ander teken verschijnt.

stabiele dynamiek:	pp	=	pianissimo	=	zeer zacht
	p	=	piano	=	zacht
	mp	=	mezzo piano	=	tamelijk zacht
	mf	=	mezzo forte	=	tamelijk sterk
	f	=	forte	=	sterk
	ff	=	fortissimo	=	zeer sterk

overgangsdynamiek:

	=	crescendo	=	geleidelijk sterker wordend
	=	decrescendo diminuendo	=	geleidelijk zachter wordend geleidelijk zachter wordend
fp	=	forte piano	=	sterk en direct daarna zacht

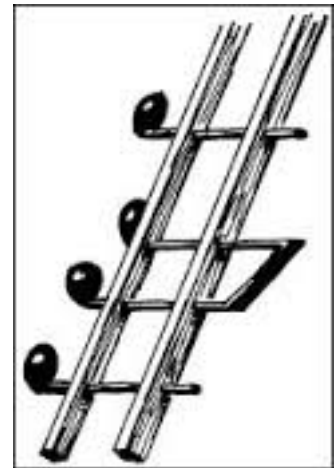
Hieronder zie je de toonladders t/m 3 kruizen en 3 mollen.

#

G - A - B - C - D - E - Fis - G
D - E - Fis - G - A - B - Cis - D
A - B - Cis - D - E - Fis - Gis - A

b

F - G - A - Bes - C - D - E - F
Bes - C - D - Es - F - G - A - Bes
Es - F - G - As - Bes - C - D - Es

12 Kruizen, mollen en herstellingstekens

Een kruis (**#**) verhoogt de noot met een halve toon.
Achter de notennaam zetten we is. (fis, cis, gis, dis, ais, eis, bis)

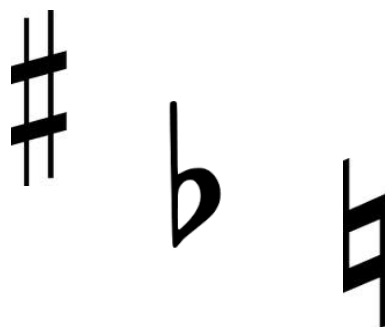
Een mol (**b**) verlaagt de noot met een halve toon.
Achter de notennaam zetten we es of (bij de klinkers) alleen een s. (bes, es, as, des, ges, ces, fes)

Een herstellingteken (**♮**) wordt in muziek gebruikt om een eerdere verhoging of verlaging van een noot met een kruis of mol te herstellen tot de stamtoon.

Kruizen, mollen en herstellingstekens noemen we voortekens. Er zijn 2 soorten:

Vaste voortekens - Deze staan meteen achter de sleutel en gelden voor het hele muziekstuk.

Toevallige voortekens - Deze kunnen overal opduiken en gelden alleen in de maat waarin ze staan. Als een toevallig voorteken overgebonden is naar de volgende maat, blijft het teken geldig tot die noot is afgelopen.

13 Intervallen

Een interval is een afstand tussen twee tonen.
Elk interval heeft een naam. De hoofdnamen zijn:

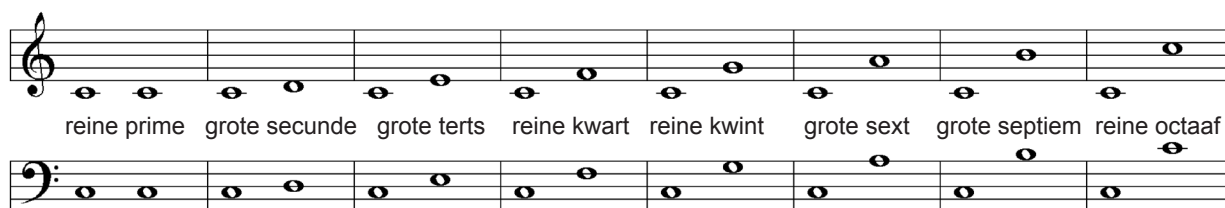
Prime	(1)
Secunde	(2)
Terts	(3)
Kwart	(4)
Kwint	(5)
Sext	(6)
Septiem	(7)
Octaaf	(8)

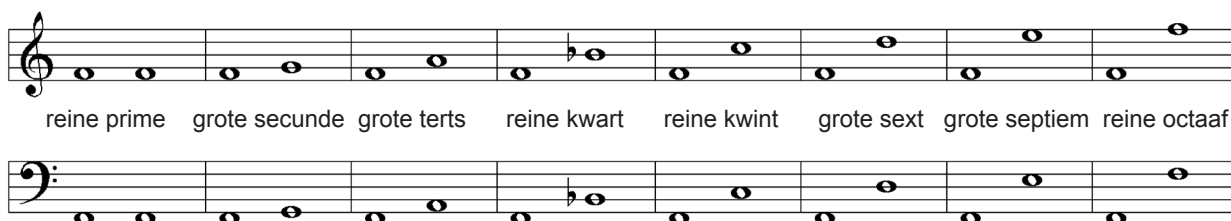
Alle intervallen binnen de majeure toonladder noemen we groot of rein.

Van C naar C is een reine prime	(r1)
Van C naar D is een grote secunde	(g2)
Van C naar E is een grote tert	(g3)
Van C naar F is een reine kwart	(r4)
Van C naar G is een reine kwint	(r5)
Van C naar A is een grote sext	(g6)
Van C naar B is een grote septiem	(g7)
Van C naar C ¹ is een reine octaaf	(r8)

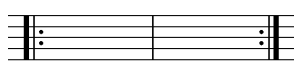
In hoofdstuk 11 staat dat de afstand tussen twee tonen niet altijd gelijk is.
Bijvoorbeeld: de afstand C - E is 2 hele tonen, maar de afstand C - Es is 1½ toon.
Toch noemen we beide afstanden een tert. Voorlopig houden we ons alleen maar bezig met de intervallen zoals ze voorkomen in de stamtoonladder van C.
De grote secunde bestaat dus uit 1 hele toon, de grote tert uit 2 hele tonen, de reine kwart uit 2½ toon, enz.

Hieronder zie je de intervallen binnen de toonladder van F.
Je weet dat de toonladder van F één mol heeft, namelijk de 'bes'. De reine kwart is dus F-Bes.
Alle intervallen in de toonladder van C zijn dezelfde als in de toonladder van F en dus ook in alle andere (majeur) toonladders.

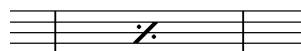
14 Tekens en afkortingen

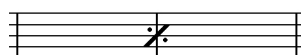
Herhalingstekens. Het gedeelte tussen deze tekens moet worden herhaald.

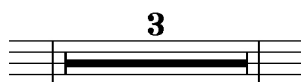
Als je dit tegenkomt, speel je de eerste keer de noten die onder 1. staan en ga je herhalen. Ben je nu weer bij dit teken gekomen, dan sla je 1. over en ga je verder bij 2.

De vorige maat herhalen.

De vorige 2 maten herhalen.

Rust over meerdere (bijv. 3) maten.

D.C. (Da Capo)

Herhalen vanaf het begin

D.C. al Fine

Herhalen vanaf het begin tot Fine (= einde)

D.S. (Dal Segno)

Herhalen vanaf het teken ♯

D.S. al Fine

Herhalen vanaf het teken ♯ tot Fine

D.C. al Coda

Herhalen vanaf het begin tot het codateken (⦿), dan direct naar het Coda gaan. (Coda is slotstuk, eigenlijk een muzikaal staartje)

D.S. al Coda

Herhalen vanaf het teken tot het codateken (⦿), dan direct naar het Coda gaan.

Bij een D.C. en een D.S. is het zo dat tussentijdse herhalingen komen te vervallen, tenzij er bij staat: con rep (con repetizione = met herhaling).

Proefexamen

Vraag 1 (vul in)

Hoe heten de **5 lijnen** waarop de noten worden geschreven?

Vraag 2 (omcirkel het goede antwoord)

Bij een piano hoor je **tonen / geruis**

Bij een trom hoor je **tonen / geruis**

Bij een viool hoor je **tonen / geruis**

Bij bekkens hoor je **tonen / geruis**

Vraag 3 (vul in)

Teken je eigen sleutel en zet de namen onder de noten.

.....

Vraag 4 (vul in)

 Deze sleutel noemen we- ofsleutel De noot op de 2e lijn heet

 Deze sleutel noemen we- ofsleutel De noot op de 4e lijn heet

Vraag 5 (vul in)

Wat zijn hulplijntjes?

.....

Als je niet zeker bent van het goede antwoord, vraag het dan aan je docent !!!

Vraag 6 (vul in)

♩ = noot

♩ = noot

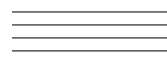
♪ = noot

♪ = noot

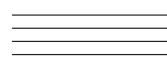
Vraag 7 (vul in)

Teken zelf de volgende rusten:

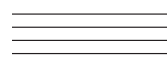
1. **hele** rust

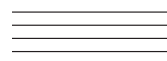
2. **halve** rust

3. **kwart** rust

4. **achtste** rust

Vraag 8 (vul in)

Een **halve noot** duurt even lang als een rust.

Een **achtste rust** duurt even lang als een noot.

Een **kwart noot** duurt even lang als een rust.

Vraag 9 (omcirkel het goede antwoord)

Een punt achter de noot maakt die noot:

a: **een tel langer**

b: **de helft langer**

c: **twee tellen langer**

Vraag 10 (omcirkel het goede antwoord)

♩ Als deze noot **2 tellen** duurt,
hoelang duurt deze noot dan met 2 punten (♩..)? Antwoord: **3½ tel / 4 tellen / 5 tellen**

Andante Fine

mp *mf*

poco á poco rit. D.C. al Fine

Vraag 18 (omcirkel het juiste antwoord)

Hoe noemen we de articulatie van maat 1? **staccato** / legato / portato

Hoe noemen we de articulatie van maat 5? **staccato** / legato / portato

Hoe noemen we de articulatie van maat 7? **staccato** / legato / portato

Vraag 19 (omcirkel het juiste antwoord)

Stabiele dynamiek betekent dat de toonsterkte **gelijk blijft** / verandert tot er een ander teken verschijnt.

Overgangsdynamiek betekent dat de toonsterkte **gelijk blijft** / verandert tot er een ander teken verschijnt.

Vraag 20 (omcirkel het juiste antwoord)

mp onder maat 1 betekent dat je **zacht** / tamelijk zacht / tamelijk sterk / sterk moet spelen.

mf onder maat 3 betekent dat je **zacht** / tamelijk zacht / tamelijk sterk / sterk moet spelen.

De **Nederlandse** betekenis van het teken onder maat 5 en 6 is:.....

De **Nederlandse** betekenis van het teken onder maat 7 en 8 is:.....

Vraag 21 (vul in)

Schrijf nog **3** andere dynamische tekens op en geef hiervan de **Nederlandse** betekenis.

1. betekent:
2. betekent:
3. betekent:

Vraag 22

Kijk eens of je alle andere tekens en woorden uit het stukje hierboven kent (Andante, D.C. al Fine, poco a poco, enz.).

Vraag 23 (vul in)

In de majeure toonladder zitten de **halve afstanden** tussen de en de toon en tussen de en de toon.

Vraag 24 (vul in)

Schrijf de volgende toonladders op en geef aan waar de halve afstanden zitten.

D	D
A	A
F	F
Es	Es
G	G
Bes	Bes

Vraag 25 (vul in en omcirkel het goede antwoord)

 Dit teken noemen we een
Het **verhoogt** / **verlaagt** de noot met een **halve** / **hele** toon.

 Dit teken noemen we een
Het **verhoogt** / **verlaagt** de noot met een **halve** / **hele** toon.

Vraag 26 (vul in)

Het teken boven een noot of een rust noemen we een

Vraag 27 (omcirkel het goede antwoord)

Als je dit teken ziet moet je

- a: de **volgende** 2 maten herhalen
- b: **terug** gaan naar het begin
- c: de **vorige** 2 maten herhalen

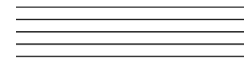
Vraag 28 (vul in)

Als je dit teken ziet moet je

Vraag 29 (vul in)

Schrijf een teken op waardoor de vorige maat herhaald wordt.

Vraag 30 (vul in)

Schrijf op wat je hier moet doen.

.....

Vraag 31 (vul in en omcirkel het goede antwoord)

D.C. is de afkorting van

- D.S. al Coda betekent:
- 1: Herhalen vanaf het begin
 - 2: Herhalen vanaf het teken C
 - 3: Herhalen vanaf het teken tot het codateken (C), dan direct naar het Coda gaan.

Index

Symbols

A

adagio 8
afkortingen 13
allegretto 8
allegro 8
andante 8
andantino 8
Articulatie 9
a tempo 8

B

C

crescendo 9

D

Da Capo 13
Dal Segno 13
decrescendo 9
diminuendo 9
Dynamiek 9

E

Enkelvoudige maatsoorten 6

F

Fermate 8
Fine 13
forte 9
forte piano 9
fortissimo 9

G

H

herstellingstekens 11
hoofdaccent 7
hulplijntjes 3

I

Intervallen 12

J

K

Kruizen 11
Kwart 12
Kwint 12

L

largo 8
Legato 9
lento 8

M

maat 6
Maatsoorten 6
Marcato 9
mezzo forte 9
mezzo piano 9
moderato 8
mollen 11

N

nevenaccent 7
Noten 3
notenbalken 3

O

Octaaf 12
opmaat 7
overgangsdynamiek 9

P

pianissimo 9
piano 9
Portato 9
presto 8
Prime 12
Proefexamen 14

Q

R

rallentando 8
ritenuto 8

S

Samengestelde maatsoorten 6
Secunde 12
Septiem 12
Sext 12
Sleutels 4
stabiele dynamiek 9
Staccato 9

T

Tekens 13
Tempo 8
Terts 12
Toevallige voortekens 11
Toonladders 10

U

V

Verlenging van noten 8
vivace 8

W

X

Y

Z